

2023-05-08

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS 2022-01170

Medborgarförslag – Klimatprogram för kommunens alla förskolor och skolor

Inkom den 1 december 2022

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Kommunstyrelsen noterar att kommunen redan antagit ett miljöprogram samt ett klimatanpassningsprogram som berör alla kommunala verksamheter i Nacka kommun. Utifrån kommunens styrprincip om delegerat ansvar och befogenheter har kommunala förskolor och skolor stort utrymme att själva besluta hur verksamheten ska utformas vilket även inkluderar arbetet för att nå kommunens uppsatta miljö- och klimatmål. Flera av de förslag som medborgaren har lagt fram är aktiviteter som redan pågår inom kommunens verksamheter vilket redogörs för i tjänsteskrivelse daterad den 8 maj 2023.

Medborgarförslaget är med dessa noteringar färdigbehandlat.

Sammanfattning av ärendet

En medborgare har tillsammans med en namninsamling med 37 underskrifter inkommit med ett förslag om att Nacka kommun ska anta ett klimatprogram för kommunens alla förskolor och skolor. Förslaget innehåller tre områden: trygga skolvägar, gröna och klimatanpassade skolgårdar samt införande av konkret klimatarbete i verksamhet och undervisning.

Förslagen i medborgarförslaget

I medborgarförslaget föreslås att Nacka kommun fattar beslut om ett klimatprogram för kommunens alla förskolor och skolor som omfattar, men inte begränsas till, följande punkter:

1. Trygga skolvägar
Förslag om satsningar för att möjliggöra att alla barn kan ta sig till skolan på ett tryggt och klimatsmart sätt. Nacka kommun bör omgående införa mätningar av luftföroreningar utanför alla skolor och förskolor och kartlägga möjligheterna att öka antalet elever som går eller cyklar till förskolan/skolan.
2. Gröna och klimatanpassade skolgårdar

Förslag om klimatanpassning av skolgårdar genom t.ex. gröna skolgårdar och möjligheter till odling. Även förslag om utomhuspedagogik som kan ge både utvecklingspsykologiska och inlärningspsykologiska fördelar.

3. Konkret klimatarbete i verksamhet och undervisning

Förslag att alla skolor får stöd i att kartlägga, prioritera och hantera utsläppen inom verksamheten inklusive energieffektiviseringsåtgärder, installation av solpaneler och gröna elavtal. Även förslag om kompetenshöjande insatser för att all personal ska få kunskap och verktyg att bidra konkret till klimatomställningen och kunna genomföra åldersanpassad klimatundervisning.

Ärendet

En medborgare har tillsammans med en namninsamling med 37 underskrifter inkommit med ett förslag om att Nacka kommun ska anta ett klimatprogram för kommunens alla förskolor och skolor. Förslaget innehåller tre områden: trygga skolvägar, gröna och klimatanpassade skolgårdar samt införande av konkret klimatarbete i verksamhet och undervisning.

Medborgarförslaget har behandlats i natur- och trafiknämnden, kommunstyrelsens verksamhetsutskott och kommunstyrelsens miljöutskott. Protokollsutdrag från respektive sammanträde finns bilagerat till denna tjänsteskrivelse (bilaga 2, 3 och 4). Juridik- och kanslistaben har även inhämtat synpunkter från fastighetsenheten.

Juridik- och kanslistabens utredning och bedömning

Inledningsvis vill juridik- och kanslistaben, i likhet med övriga enheter som tagit fram tidigare tjänsteskrivelser i detta ärende, uttrycka sin positiva inställning till förslagen i medborgarförslaget.

Kommunstyrelsen i Nacka kommun har beslutat om Nackas miljöprogram 2016-2030. Nacka kommun har identifierat sex miljömål som är mest angelägna för att uppnå attraktiva livsmiljöer i hela Nacka. Syftet med miljöprogrammet är att genom beslutade indikatorer följa upp hur arbetet för att nå miljömålen fortlöper. Nackas ambition att vara bäst på att vara kommun och styrprincipen om att delegera ansvar och befogenheter till lägsta effektiva nivå innebär att arbetet med miljömålen genomförs av dem som känner en verksamhet bäst. Det betyder bland annat att varje skola och förskola har stor frihet att själva besluta hur verksamheten ska bedrivas. Det gäller även verksamheternas arbete för att nå klimatmålen. I praktiken betyder det att varje förskola och skola själva fattar beslut om hur miljö- och klimatarbetet ska bedrivas för deras verksamhet.

Samtliga enheter som har arbetat med ärendet uppger att Nacka kommun redan arbetar med flera av de aktiviteter och åtgärder som medborgaren föreslår. Juridik- och kanslistaben instämmer i den bedömningen.

Här nedan följer några exempel gällande hur Nacka kommun redan arbetar med förslagen i medborgarförslaget.

Trygga skolvägar

Natur- och trafiknämnden arbetar ständigt med förbättringar i infrastrukturen för att skapa trygga skolvägar och trafikmiljöer runt skolorna. Trafikenheten arbetar även kontinuerligt med beteendepåverkande projekt med syfte att minska bilskjutsandet och öka andelen elever som går, cyklar och åker kollektivt till och från skolan. Ett antal aktiviteter erbjuds skolorna med klasser i årskurs F till 6 varje år, såsom Bilfria veckan¹ och informationsmaterial till förskoleklasserna. De aktiviteter som erbjuds skolorna är frivilliga, och i snitt deltar en tredjedel av alla skolor i Nacka i de aktiviteter som erbjuds.

Under 2022 byggde Nacka kommun ut tio trafiksäkerhetshöjande åtgärder varav åtta av dessa var i direkt anslutning till en skola. Dessutom framgår det i Mål och budget 2023–2025 hur kommunen arbetar med att stärka miljö- och klimatarbetet i kommunen. Som en del i detta arbete ska ett särskilt ”säkra skolvägar-paket” tas fram där cykelöverfarter blir tydligt uppmärkta utanför skolor och längs större skolvägar. En plan för detta ska tas fram till den 30 juni 2023.

I kommunen görs årligen beräkningar av luftkvaliteten i kommunen. Dessa baseras på data från mätningar på andra platser i länet och simuleringar utifrån trafikmängder och andra kända utsläppskällor i kommunen, och ger en bra bild av luftkvaliteten i Nacka. Nackas miljöprogram 2016–2030 innehåller målet Frisk luft – Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Det strategiska målet är – Lägre halter av partiklar i luften. Lägre halter av kvävedioxid i luften. Minskade utsläpp av flyktiga organiska kolväten. Mätning av halter av partiklar görs bland annat vid alla förskolor och skolor i kommunen.

Gröna och klimatanpassade skolgårdar

Välfärd skola arbetar aktivt med hållbara utemiljöer i förskola och skola. Det finns ett generellt utemiljöprogram² för förskolor och skolor som belyser vikten av utemiljöer som stimulerar lek och bjuder in till pedagogisk verksamhet. Välfärd skola, tillsammans med forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ledde under perioden 2018–2020 utvecklingsprojektet ”Hållbar utemiljöförvaltning” i förskolor vilket mynnade ut i ett vägledningsdokument³ för ”Hållbara utemiljöer i förskolan” och verktyg för att utveckla utemiljön på förskolor.

¹ Bilfria veckan äger rum i månadsskiftet april-maj varje år. Syftet med veckan är att fler barn och föräldrar ska prova andra sätt att ta sig till skolan än att åka bil. Nacka kommun erbjuder alla deltagande skolor cykelservice på skolgården, dit eleverna kan ta sina cyklar.

Nacka kommun har vidare en samverkansgrupp⁴ för hållbara utemiljöer som innehåller representanter från olika enheter med olika kompetenser. Samverkansgruppen finns som ett stöd för förskolor som vill förbättra sin utemiljö. Stödet kan bestå av att vara bollplank, stötta idéer, erbjuda fortbildning och inspirationsdagar, nätverk för pedagoger, hemsida med tips och idéer samt hjälpa till med kontakter och samråd runt olika utvecklingsprojekt. Nackas kommunala förskolor och skolor erbjuder även fortbildning i utepedagogik och odling.

Under 2022 antogs ett program för klimatanpassning i kommunen. Syftet var att bidra till att minska konsekvenserna av ett förändrat klimat i Nacka, samt utveckla Nacka kommuns proaktiva och systematiska klimatanpassningsarbete. En åtgärd i programmet är att genomföra åtgärder på allmän platsmark och kommunala fastigheter som kan sänka temperaturen lokalt på platser som utpekats som värmeöar eller där sårbara grupper vistas, vilket också innefattar åtgärder som görs på skolgårdarna. Programmet ska följas upp årligen med start 2023.

Av den politiska majoritetens överenskommelse för mandatperioden 2022 - 2026, framgår bland annat att Nackas förskole- och skolgårdar ska inspirera barn och elever till lek och rörelse. Ett särskilt utemiljölyft ska starta för att stimulera mer aktiv utevistelse.

Fastighetsenheten har under flera år arbetat tillsammans med miljöenheten och med de kommunala förskolorna och skolorna i olika projekt för att utveckla skol- och förskolegårdarna utifrån både lekvärderna och anpassning till klimat och miljö. Förutom fortsatt arbete i linje med befintligt miljöprogram och klimatanpassningsprogram⁵ har lokalförvaltningen bland annat en plan för att installera solceller på alla tak där det är lämpligt, fortsätta att köpa in 100 procent el med Bra miljöval som märkning, bidra i arbetet med att utveckla och genomföra i ett särskilt utemiljölyft, genomföra livscykelanalyser i syfte att prioritera och tidigarelägga investeringar utifrån ett miljö- och klimatperspektiv. Sedan flera år ställer Nacka kommun krav på Miljöbyggnad Silver⁶ i alla nya projekt för att få lägre energiförbrukning, god inomhusmiljö och byggmaterial som är sunda och miljövänliga. Idag är över 17 procent av kommunens fastighetsbestånd byggt enligt Miljöbyggnad silver, vilket bland annat bidragit till att Nacka kommun succesivt sänkt sin genomsnittliga energianvändning från 174 till 112kwh/kvadratmeter (36 procent) från 2009 till 2022.

⁵ Nacka kommuns program för klimatanpassning antogs av kommunfullmäktige i maj 2022 och är det första i sitt slag för Nacka kommun. Syftet med programmet är att bidra till att minska konsekvenserna av ett förändrat klimat i Nacka, samt utveckla Nacka kommuns proaktiva och systematiska klimatanpassningsarbete. Programmet ger en övergripande bild av riskerna kopplat till ett förändrat klimat i Nacka kommun. Det innehåller även prioriterade åtgärder kopplat till riskerna gällande skyfall, värme, havsnivåhöjning och biologisk mångfald.

⁶ Miljöbyggnad är en svensk miljöcertifiering som ger bra miljöer att leva, arbeta och leka i. Genom noggrann kontroll av huset med sexton olika indikatorer för energianvändning, inomhusmiljö och material säkerställer Miljöbyggnad att byggnaden du vistas i är bra för dig och för miljön.

Konkret klimatarbete i verksamhet och undervisning

Välfärd skola har sedan många år särskilda satsningar för att ge lärare stöd och ökad kompetens inom naturvetenskap och teknik, där frågor som rör energi/klimat och hållbarhet utgör en viktig del. Exempel på dessa är:

- Innovationstävlingen ”Hållbar utmaning” (genomförs vartannat år) där elever i årskurs 1-9 får utforma egna konstruktioner eller förslag på hållbara lösningar för våra framtidsutmaningar. Hållbar utmaning integrerar därmed entreprenörskap och hållbar utveckling. Eleverna får presentera sina innovationer för en jury som består av bland annat tjänstepersoner från kommunen, lärare, forskare och representanter från branschen.
- PEAK – ett lärarnätverk (åk 1-6) som sedan 2006 erbjuder undervisningsmaterial och lärarfortbildning om energi/elektricitet, klimat- och hållbarhetsfrågor. I samband med WWF:s Earth Hour genomför deltagande lärare ett gemensamt temaarbete med sina klasser (t.ex. Hållbara transporter, Kretslopp, Kläder, Plast, Rent vatten). Elevernas arbeten har visats upp i entrén till Nacka stadshus och i Dieselvekstaden.
- NTA (Naturvetenskap och Teknik för Alla) – ett skolutvecklingsprogram för förskolan – åk 9 som sedan 1998 erbjuder lärare undervisningsmaterial och kompetensutveckling i 29 olika teman inom naturvetenskap, teknik och matematik. Genom ett undersökande och språkutvecklande arbetssätt utvecklar eleverna kunskaper som ger dem förutsättningar att förstå och agera i frågor som rör energi/klimat/hållbar utveckling och basera sina argument på fakta och sakkunskap. Exempelvis genom teman som Teknik och hållbar utveckling, Kretsar kring el, Magneter och motorer, Från frö till frö och Energi och hållbar utveckling.
- Tillsammans arrangerar NTA och PEAK kompetenshöjande diskussionsträffar, föreläsningar, workshops och konferenser för lärare som undervisar i naturvetenskap och teknik. Exempelvis har en workshop genomförts i samarbete med Den Globala skolan i syfte att inspirera lärare att arbeta med FN:s 17 globala mål i undervisningen.

Välfärd skola satsar även på kompetenshöjande insatser kopplat till måltiderna, riktade till måltidspersonal, lärare och pedagoger. Insatserna möjliggör samverkan i verksamheterna kring måltiderna och att de kan användas som ett pedagogiskt verktyg och ge barn och elever kunskap om en hållbar livsstil.

Exempel på dessa är:

- Certifieringsprogram som bygger på vägledningsdokumentet Hållbara måltider, där miljösmarta måltider är en viktig del. En förskola eller skola uppnår certifieringen genom att pedagoger/lärare, måltidspersonal och skolledare tar del

av webbaserade utbildningar om hållbara måltider. Syftet med certifieringsprogrammet är att öka kunskapen om hållbara måltider i hela förskolans och skolans verksamhet.

- Måltidspedagogiknätverk för pedagoger/lärare och måltidspersonal i förskola och skola erbjuder erfarenhetsutbyte, undervisningsmaterial och lärarfortbildning om måltidspedagogik. De övergripande målen för nätverket är ökad matglädje och kunskap om hållbar mat hos matgästerna.

I den politiska majoritetens överenskommelse anges, för mandatperioden 2022 - 2026, bland annat åtgärden att utveckla arbetet med att minska klimatpåverkan från livsmedelsinköpen, som även är ett av målen i Nacka kommuns miljöprogram. En annan åtgärd är att solceller ska installeras på alla kommunala tak där det är lämpligt, senast 2026. Handlingsplaner för dessa åtgärder ska tas fram under 2023 och resurser avsättas.

Juridik- och kanslistabens samlade bedömning

Nacka kommun har redan antagit ett miljöprogram samt ett klimatanpassningsprogram som berör alla kommunala verksamheter i Nacka kommun. Utifrån kommunens styrprincip om delegerat ansvar och befogenheter har kommunala förskolor och skolor stort utrymme att själva besluta hur verksamheten ska utformas vilket även inkluderar arbetet för att nå kommunens uppsatta miljö- och klimatmål. Flera av de förslag som medborgaren har lagt fram är aktiviteter som redan pågår inom kommunens verksamheter. Bland annat genom det arbete som sker med trygga skolvägar, gröna och klimatanpassade skolgårdar samt klimatarbete i verksamhet och undervisning.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut innebär inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Det är viktigt att alla kommunala verksamheter bidrar konkret till klimatomställningen. Verksamheterna i Nacka kommun genomför många olika aktiviteter och åtgärder som ligger i linje med förslagen i medborgarförslaget. De aktiviteter och åtgärder som görs bedöms ha positiva konsekvenser för barn. Medborgarförslaget innehåller tre områden, trygga skolvägar, gröna och klimatanpassade skolgårdar samt införande av konkret klimatarbete i verksamhet och undervisning, som alla har påverkan på barn i förskolan och elever i skolan. Medborgarna får medhåll i att det är viktigt att alla kommunala verksamheter bidrar konkret till klimatomställningen och att förskolor och skolor är viktiga aktörer i sammanhanget. Det är viktigt att Nackas kommunala skolor fortsätter att arbeta för att minska sin klimatpåverkan och att ge elever inspiration och förutsättningar att kunna påverka sin egen vardag och framtid. Valfärd skola genomför olika insatser och aktiviteter inom dessa områden och gör bedömningen att de insatser och aktiviteter som genomförs har positiva konsekvenser för barn och elever. Vidare bedömer Valfärd skola att fördelarna för barn och elever med att varje skola själv kan besluta om och genomföra

sitt klimatarbete och sin undervisning om klimatfrågor överväger nackdelarna med ett politiskt beslutat klimatprogram.

Bilagor

1. Medborgarförslaget
2. Protokollsutdrag från kommunstyrelsens verksamhetsutskotts sammanträde den 14 februari 2023, § 11
3. Protokollsutdrag från kommunstyrelsens miljöutskotts sammanträde den 15 mars 2023, § 8
4. Protokollsutdrag från natur- och trafiknämndens sammanträde den 25 april 2023, § 63

Christopher Arontaus
Tf. Enhetschef
Juridik- och kanslistaben

Julia Tham
Utredare
Juridik- och kanslistaben